

OB OSEMDESETLETNICI BORISA MERHARJA

Boris Merhar, redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ima za seboj več kot pet desetletij intenzivnega znanstvenega dela, s katerim je bistveno prispeval k dognanjem in razvoju slovenske literarne zgodovine. Njegove objave, ki se začinjajo leta 1933, so predmetno raznovrstne, vendar osredinjene na tri temeljne tematske kroge: na slovensko ljudsko pesništvo, na umetno pesništvo 18. in 19. stoletja (s posebno pozornostjo do Prešerna) in na Cankarjevo delo. Vsa ta tri območja, iz katerih mestoma poseže tudi naprej, v neposredno sodobnost, obravnava notranje povezano in s historičnim smislom za celoto dogajanja v slovenski književnosti od njene arhaike do našega časa. Pri tem zelo preudarno in po strogo eksaktni poti vgrajuje v svoje delo tudi metodo moderne literarne vede, posebno še v območju verzologije. Ta se napolnjenost razvije v neke vrste vertikalno njegovih raziskav, z njo globinsko poseže v vse tri tematske kroge, jih v tem zornem kotu strne in pride do razmeroma daljnosežnih novih dognanj, tehničnih z interpretacijske kot s teoretske strani in v končnih izidih takih, da pomenijo vrh slovenske verzologije.

Če nekoliko bolj razčlenimo to splošno označitev Merharjevega znanstvenega dela, se njegovi najvidnejši dosežki pokažejo v naslednjih obrisih.

Merharjevo raziskovanje slovenske pesniške folklorne je prvo sintezo doseglo že v obsežnem poglavju *Ljudska pesem* (1956), ki je eno najboljših poglavij Matičine *Zgodovine slovenskega slovstva*. Delo je še po tridesetih letih najboljša in najbolj celovita monografija našega ljudskega pesništva, ne samo z opisne in urejevalne strani, temveč tudi v svojih teoretskih izhodiščih, ki »receptijsko«
pojmovanje ljudske poezije nadgrajujejo v novejšo in bolj pretanjeno sociološko, komunikacijsko in poetološko označitev, ki jih današnja slovenska folkloristika še ni prerasla. Svoje načelne in teoretske opredelitve predmeta je nato izdelal v posebni študiji *Folklor in narodopisje v zborniku Slovenska matica 1864—1964*, 1964. leta. Merharja najdemo tudi med sodelavci velike nove izdaje *Slovenskih ljudskih pesmi* (I, 1970), kjer je zasnoval celotno jezikovno redakcijo besedil in sam obdelal 16 pesemskih tipov, obsegajočih 69 besedil.

V umetno pesništvo 18. in 19. stoletja — s posebno osredotočenostjo ob Prešernu in s posegi nazaj v arhaično preteklost ter naprej v našo sodobnost — je najpozneje posegel z dvema verzološkima razpravama. Prva, *Še kaj o slovenski rimi* (JiS 1966), pomeni velik premik od obeh predhodnih raziskovalcev slovenske rime, A. V. Isačenka in A. Bajca, k metodološko bolj izdelanemu, ob ruski postformalističnimi šoli izpopolnjenemu pogledu na pomen in razvoj ene izmed zanimivih glasovno-metričnih kvalitet (»nepopolna ali polpoudarjena moška rima«) skozi slovensko poezijo od V. Vodnika (o katerem je objavil več razprav) mimo Prešerna in cele vrste pesnikov 19. ter 20. stoletja vse do sodobnega lirika Gregorja Strniše. S svojo eksaktnostjo, ki je zanesljiva tudi znotraj lingvističnih pojavov, s statistično nazornostjo, ki obsežno gradivo strne v tabelarne formule, in z obsežnim primerjalnim okvirom, ki priteguje v obravnavo hrvaško, srbsko, češko, rusko in nemško poezijo, še posebej pa z znanjem in smislom, ki zmoreta najti najgloblje korenine pojavov v domači ljudski pesniški tradiciji, razprava iz novega zornega kota osvetljuje vsa obdobja slovenske pesniške besede in lahko konkurira zglednim primerom sodobne lite-

rarne znanosti tudi na mednarodni ravni. Še v večji meri to velja za razpravo K zgodovini svobodnega verza v slovenščini (JiS 1969/1970). V njej nam skozi natančno in sistematično raziskan pojav verzne liberalizacije osvetljuje celotno zgodovino slovenskega pesništva od starodavne ljudske pesmi pa do nastopa moderne ob prelomu v naše stoletje, ko pojav dobi nove razsežnosti. Pri tem velja posebna pozornost Prešernu, ki pomeni prvi razvojni mejnik (z uvedbo svobodnega naglasnega verza). Tu seže raziskava še mnogo dlje in se prebije do tako rekoč celovitega verzološkega tlorisa njegove poezije, česar dotedanje prešernoslovje ni zmoglo. Tudi to raziskavo odlikuje izostrena metoda (dialektika pojavov znotraj verznega konteksta) in širok primerjalni razgled, tokrat obrnjen predvsem k nemškemu pesništvu in v domače ljudsko izročilo, v katerem tudi tokrat odkriva temeljne določilnice bodočega razvoja. Ogromno pemsko in avtorsko gradivo, ki govori skozi strnjen numerični jezik, je samo trdno zaledje, ki mu pronicljivo opazovanje najde domiselne izide in jasen končni smisel.

Ob Merharjevem prešernoslovju ni mogoče še mimo treh vidnih prispevkov. Razprava Besedna igra pri Prešernu (JiS 1957/58) je poseg v pesnikov slog skozi pojav besedne igre in njene klasifikacije, kar pripelje do zanimivih opazanj. Prispevek je neke vrste vzporednica ob nastopu zagrebške stilistične interperativne šole (Z. Škreb), vendar z izvirnimi prijemi. Prešernovo Neiztrohnjeno srce v sklopu njegovih balad in Poezij (JiS 1962/63) prinaša najprej širši razgled čez vse pesnikove balade, nakar se osredini v novo interpretacijo (»katarze«) Prešernove najzahtevnejše balade. V interpretacijo zelo funkcionalno vključuje kompozicijski sestav Poezij in mesto balade v njem. In tu je še Merharjeva ostra, vendar do skrajnosti kultivirana kritika italijanskega slavista in komparativista B. Calvija oz. njegovega knjižnega dela o italijanskih in latinskih virih Prešernove poezije, ki je pod naslovom *Fonti italiane e latine nel Prešeren maggiore* izšlo v Torinu 1959. Merhar je v svoji oceni Calvijev »Prešeren« (NSd 1961) s trdnimi in razvidnimi argumenti razkril ožino in pristranost tega, do takrat najobsežnejšega italijanskega prispevka v prešernoslovju. Zelo prepričljivo je pokazal na Calvijev neprijetno superiornost nasproti slovenskemu pesniku kot »nekakšnemu vazalu« latinske in italijanske poezije.

Tretje področje Merharjevega dela, njegovo cankaroslovje, zajema poleg vrste prispevkov deset zajetnih knjig Izbranega dela (1951—1959), kjer se pod skromnima naslovoma »pripombe« ali »opombe« skriva ogromno delo, ki prešaša običajni spremni znanstveni aparat, v katerem je mnogo novega, in ki sega v tematsko pa tudi stilno interpretacijo (npr. razlaga Cankarjeve simbolike). Pomeni velik korak k poznejšim Cankarjevim Zbranim delom in monografskim obravnavam.

Vse to obsežno in tehtno znanstveno delo je profesor Merhar opravil poleg svoje dolgoletne in polne pedagoške obveznosti v srednjem, višjem in naposled visokem šolstvu, kjer je zmeraj veljal za odličnega učitelja književnosti.

Končno naj ne bo obveč tudi beseda o jeziku Merharjevega znanstvenega razpravljanja. Ta je stvaren, strnjen in jasen, zadržan in skromen, navznoter pa poln čistosti in kulture.

Jubilantu želimo še mnogo moči in zbranosti.

Boris Paternu
Filozofska fakulteta v Ljubljani